

Kam zmizeli čeští Němci?

Vzdělávací cíl: Žáci na základě analýzy dobových dokumentů dokážou porovnat proměny obrazu Němce v české společnosti a popíší osudy českých Němců po roce 1945.

Klíčová slova: *důsledky druhé světové války, migrace, příčiny a důsledky, sestavujeme podloženou odpověď*

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ FAKSIMILE (5 min.)

Prohlížení faksimile novin s pomocí lupy. Četba přepisu projevu prezidenta Beneše z června 1945.

2 OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ (3 min.)

Označování tří činností, ke kterým prezident vyzývá Čechy.

Žáci mohou označit: nezapomeňme, vzpomínáno, odgermanisovat, změnit místopisná označení a českou kulturu.

3 INTERPRETAČNÍ ROZBOR PROJEVU (7 min.)

Odpovídání na návodné otázky do textových polí: **?** O kom dr. Beneš mluví?

? K čemu mohla vést prezidentova výzva „odgermanisovat“ republiku?

První otázka má žákům pomoci zorientovat se v kontextu, v němž byl projev pronesen, a připravit je na následující interpretaci textu. Odpovědi na otázku mohou být jednoduché: prezident Beneš mluví o českých Němcích.

V druhém textovém poli mohou žáci odpovídat ve smyslu, že Benešův projev hlásá nutnost odstranit ze země vše německé, a připravuje tak půdu k poválečnému divokému odsunu a následnému vysídlení německy mluvících obyvatel Československa.

V diskusi můžete položit otázku, jak by ono „odgermanisování“ mohlo konkrétně vypadat, jaké činnosti tato akce potenciálně zahrnuje. Žáci by měli přijít s návrhy, že výzva vedla k nepokojům, lynčům vůči německy mluvícím obyvatelům, lidovým soudům a následně k rozhodnutí tuto skupinu vysídlit.

4 KONTEXTUALIZACE PROJEVU (10 min.)

Prohlížení pramenů v doplňkové galerii s pomocí lupy. Odpovídání na otázku do textového pole: **?** Jak se žilo českým Němcům v poválečné době?

Dobové dokumenty nastiňují poválečný vývoj vztahu k Němcům. Nejdříve v obchodech platila omezená otevírací doba a Němci byli v každodenním životě diskriminováni. Následně okresní správa v pohraničních oblastech přichází na to, že Němci jsou důležitou součástí tamní krajiny, již znají a umí v ní hospodařit - jejich asimilace by tedy byla žádoucí. Třetí dokument zmiňuje ústrky vůči Němcům ve smíšených manželstvích.

Konečně poslední dokument odkazuje na plánované a státem podporované osídlování pohraničních oblastí Čechy.

5 ČETBA TEXTU A OZNAČOVÁNÍ KLÍČOVÝCH PASÁŽÍ (5 min.)

Označování pasáží v textu zákona, které zachycují, jak se změnil postoj k Němcům osm let po válce.

Žáci by z textu zákona měli vyčíst, že Němcům, kteří nebyli vysídleni, má být přiznáno občanství, jež na základě Benešových dekretů ztratili. Změna se zdůvodňuje zapojením Němců do budování republiky. Většina zůstavších Němců byla nucena pracovat v průmyslu, využívalo se jejich specifického know-how (tradičně octárenství, chemický a strojírenský průmysl). Bylo potřeba tuto skupinu s konečnou platností začlenit a asimilovat.

Využijte odpovědi žáků z předchozího slidu s dokumenty. Mohou jim pomoci doplnit chybějící informace, např. o motivaci státní správy, a kontext situace v československém pohraničí.

6 INTERPRETACE PRAMENŮ (10 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy textu a dalších pramenů odpovídají do textových polí na otázky: Jak se proměnil vztah k českým Němcům mezi lety 1945 až 1953? Pokuste se vysvětlit, co se stalo s Němci, kteří v roce 1953 získali československé občanství. Bylo jich necelých 150 000. Nyní se v ČR k německé národnosti hlásí necelých 20 000 lidí. Kam zmizeli čeští Němci?

Žáci by v prvním textovém poli měli popsat přibližný vývoj vnímání Němců: nejprve nepřátelé, které musíme zlikvidovat, vysídlit nebo ponížit a rozptýlit, následně pracovní síly v pohraničí, kterých je nutné využít. V důsledku asimilace (k níž přispělo i udělení občanství) se představy o německé hrozbě uklidnily a Němci přestali být strašákem.

Odpovědi na druhou otázku mohou být jednoduché: Němci se asimilovali, přestali mluvit německy a začlenili se do české společnosti, postupně vymřeli. Co k tomu vedlo? Německá národnost byla po válce ve společnosti vnímána jako stigma. Proto se ve většině německých rodin jejich kultura a jazyk záměrně potlačovaly. Velká část zbývajících českých Němců navíc opouští ČSR v roce 1968 a stěhuje se za příbuznými na západ. Německá menšina se tak v průběhu let rozpouští v české společnosti a mizí. Z poválečných 200.000 Němců se v současné době v ČR k německé národnosti hlásí 18.658 lidí. Německé spolky fungují v Chomutově, Liberci, Brně a Praze.

Další možnosti zapojení do výuky:

*V návaznosti na sdělení dobových dokumentů se lze důkladněji věnovat obrazu Němce v české kultuře a paměti. Němec totiž symbolizuje postavu, která stála u kořenů novodobé české národní identity. Žáci mohou pátrat v dalších pramenech, např. v sérii krátkých videoportrétů s mladými zástupci německé menšiny v ČR *Jak to vidí třetí generace/ Schaufenster Enkelgeneration* ([Goethe Institut](#)) nebo knize rozhovorů se všemi generacemi zůstavší německé menšiny *Zůstali tu s námi/ Bei uns verblieben* (Antikomplex 2013).*

*Jak se proměnil vztah k Němcům v důsledku druhé světové války ukazuje i cvičení *Stereotypní obrazy Němců* ([D21](#)), jež pracuje s filmovými ukázkami z druhé poloviny 40. let.*

*V rámci HistoryLabu se problematice Němců v Československu věnují také cvičení *Proměny obce Horní Vysoké, Proměny obce Kyselka, Proč byli vysídleni?, Co se stalo v Abertamech? a Kdo odčinil Bilou horu?**